

Geliş Tarihi / Received Date
10.08.2022

Kabul Tarihi / Accepted Date
09.03.2023

Sosyal Bilgiler Eğitiminde Okuryazarlık: Lisansüstü Eğitimde Gerçekleştirilen Okuryazarlık Araştırmaları¹

Literacy in Social Studies Education: Literacy Studies in Graduate Education

Ahmet SAĞLAMGÖNCÜ²

Öz

Sosyal Bilgilerde okuryazarlık ile ilgili çalışmaların gerçekleştirilmesi, Sosyal Bilgiler dersi ile okuryazarlık becerileri arasındaki ilişkinin kurulmasına katkı sağlamaktadır. Sosyal Bilgiler dersi ile okuryazarlık becerileri arasındaki ilişkinin sağlanmasına yönelik gerçekleştirilen lisansüstü tezler, alanyazına önemli bilimsel veriler sunmaktadır. Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık kapsamında yer alan tezlerin analizinin yapılması bu çalışmalardan daha etkili bir biçimde yararlanmayı sağlayacaktır. Bu çalışmada Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık ile ilgili nasıl bir eğilim olduğunu belirlemeye yönelik okuryazarlık kapsamında gerçekleştirilen lisansüstü tezler incelenmiştir. Araştırmanın temel amacı, Türkiye’de Sosyal Bilgiler lisansüstü eğitim alanında gerçekleştirilen okuryazarlık ile ilgili tezlerin çeşitli ölçütler bakımından incelenmesidir. Nitel araştırma yönteminin benimsendiği çalışmada doküman incelemesi kullanılmıştır. Bu kapsamda, Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık ile ilgili gerçekleştirilen 47 lisansüstü tez dokümanı incelenmiştir. Elde edilen veriler betimsel analiz tekniğiyle çözümlenmiştir. Araştırma sonucuna göre, Sosyal Bilgiler eğitiminde en fazla medya okuryazarlığı ile ilgili tez yazıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Tezlerde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan okuryazarlık becerilerine aynı derecede önem verilmediği görülmüştür. Yine çalışmada tezlerin daha çok araştırmanın katılımcılarının okuryazarlık düzeylerini belirlemeye ve okuryazarlık ile ilgili algı, görüş ve tutumlarını ortaya çıkarmaya yönelik olduğu bulguları elde edilmiştir. Ayrıca yapılan incelemede tezlerde en fazla kullanılan veri toplama araçlarının ölçek ve görüşme olduğu, tezlerin çoğunda örneklem belirleme yöntemlerine yer verilmediği sonuçlarına ulaşılmıştır. Araştırma sonuçlarına dayalı olarak tezlerde farklı okuryazarlık türleri ile Sosyal Bilgiler dersi arasındaki ilişkinin ortaya konulması ve okuryazarlık eğitimi uygulamalarını geliştirmek için eylem araştırmalarının yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, sosyal bilgiler eğitimi, lisansüstü eğitim, okuryazarlık, okuryazarlık becerileri.

¹ Bu araştırma 20-23 Temmuz 2022 tarihlerinde Hatay’da düzenlenen VIII. Uluslararası TURKCESS Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Dr., Millî Eğitim Bakanlığı, Adana/TÜRKİYE, E-mail: ahmetsaglamgoncu@gmail.com ORCID ID: 0000-0003-4767-1795

Abstract

Carrying out studies on literacy in Social Studies contributes to the establishment of the relationship between Social Studies courses and literacy skills. The postgraduate theses which were conducted in this field with the aim of establishing the relationship between the Social Studies course and literacy skills provide important scientific data to the literature. Analyzing the theses within the scope of literacy in social studies education will enable to benefit from these studies more effectively. The main purpose of the research is to examine the literacy dissertations carried out in the field of Social Studies education in Türkiye in terms of various criteria. Document analysis, one of the qualitative research methods, was used in the research. In this context, 47 graduate thesis documents, which were carried out in literacy in social studies education, were examined. Descriptive analysis was used in the analysis of the data. According to the result of the research, it was found that most thesis in Social Studies education was written about media literacy. It has been observed that the literacy skills in the Social Studies Curriculum were not given the same importance in the theses. Again, it was found in the research that the theses mostly aimed at determining the literacy levels of the participants of the research and revealing their perceptions, views, and attitudes about literacy. Moreover, it was concluded that the most used data collection tools in the analysis were scales and interviews and sampling methods were not included in most of the theses. Based on the results of the research, it is recommended to reveal the relationship between different types of literacy and Social Studies lesson in the theses and to conduct action research to improve literacy education practices.

Keywords: Social studies, social studies education, graduate education, literacy, literacy skills

Giriş

Sosyal Bilgiler dersi ilkökul ve ortaokul basamaklarında vatandaşlık eğitimi üzerine odaklanmış bir derstir (Öztürk, 2015). Sosyal Bilgiler dersi ile öğrencilerin hem kendilerini hem de bağlı oldukları toplumu tanımalarına olanak sağlanmaktadır (Duplass, 2021). Böylece, Sosyal Bilgiler dersinde bireye birtakım bilgi, beceri ve değerler kazandırılarak bireyin topluma uyum sağlaması (Kaya, 2020) ve etkili vatandaş olması amaçlanmaktadır (Çalışkan ve Uzunkol, 2021).

Sosyal Bilgiler dersi, toplumsal yaşama yönelik olduğundan toplumda yaşanan gelişmelerden etkilenmektedir. Değişen toplumsal yapı içerisinde etkili vatandaşların sahip olması gereken yeni bilgi, beceri ve değerler de Sosyal Bilgiler dersinin kapsamına girmektedir. Bu doğrultuda, 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda öğrencilere kazandırılması amaçlanan temel beceriler içerisinde politik okuryazarlık, dijital okuryazarlık, finansal okuryazarlık, çevre okuryazarlığı, harita okuryazarlığı, hukuk okuryazarlığı ve medya okuryazarlığı becerileri yer almıştır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2018). Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde değişen toplumsal yapıya uyum sağlamaları ve etkili vatandaş olmaları için öğretim programında belirtilen okuryazarlık becerilerini kazanmaları gerekir.

Türk Dil Kurumu'nun okuryazarlık ile ilgili tanımı "okuryazar olma durumu" biçimindedir (TDK, 2022). Çakmak (2013), okuryazar olmak için bireyin yazılı harf sembollerini anlamlandırabilmesi ve

sesleri harflere dönüştürebilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ancak 21. yüzyıla ilişkin yeni okuryazarlık becerilerinin, okuryazar olma durumundan çok daha geniş bir anlamı vardır (Alberta Education, 2022; Aşıcı, 2009; Aytaş ve Kaplan, 2017). Yeni okuryazarlık, bireyin yaşamında karşılaştığı semboller, nesnelere, olayları ve ayrıca toplumsal ilişkileri anlamlandırması ile ilgili becerilerdir (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010). Bireyin yaşamında karşılaştığı olayları ve toplumsal ilişkileri anlamlandırması Sosyal Bilgiler dersinin kapsamına girmektedir. Bu bağlamda, Sosyal Bilgiler dersinde bireyin yakın ve uzak çevresinde meydana gelen olayları anlaması ve topluma uyum sağlaması için öğrencilere okuryazarlık becerileri kazandırılmalıdır.

Teknolojik, kültürel ve toplumsal değişimler okuryazarlığın anlamını ve tanımını sürekli olarak değiştirmektedir (Kinzer and Leu, 2017; Mills, 2010; Uzun ve Çelik, 2020). Okuryazarlığın anlamının ve tanımının değişmesinde farklı disiplinlerin de etkisi olmaktadır. Tüm bu etkilerden dolayı farklı biçimlerde tanımlanması ve yorumlanması okuryazarlığın farklı türlere ayrılmasına neden olmuştur (Aytaş ve Kaplan, 2017; Çakmak, 2013). Böylece anlamlandırmaya, tanımlamaya ve ayırt etmeye dayalı görsel okuryazarlık, dijital okuryazarlık, politik okuryazarlık, finansal okuryazarlık, medya okuryazarlığı, tarih okuryazarlığı, coğrafya okuryazarlığı ve teknoloji okuryazarlığı gibi farklı okuryazarlık türleri ortaya çıkmıştır (Çakmak ve Bulut, 2019). Sosyal Bilgiler dersi sosyal bilim disiplinlerinin ve doğa bilimlerinin içeriklerinden oluşan bir derstir. Bu nedenle okuryazarlık becerilerinde olduğu gibi Sosyal Bilgiler dersi de farklı disiplinlerden etkilenmektedir. Birçok disiplinle bağı olan Sosyal Bilgiler dersinin, farklı sosyal bilim disiplinlerinden de etkilenerek oluşan okuryazarlık türleri ile arasında bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişkinin güçlendirilmesi, öğrencilere Sosyal Bilgiler dersinde okuryazarlık becerilerinin kazandırılması için önemlidir.

Toplumsal ve kültürel gelişmelerden dolayı ortaya çıkan (Destebaşı, 2016) yeni okuryazarlıklar, bireylerin sahip olması gereken 21. yüzyıl becerileri içerisinde yer almaktadır (Koçoğlu, Aydemir ve Yiğen, 2021). Etkili vatandaşların da bu okuryazarlık becerilerini kazanmaları gerekmektedir (Güneş, 2019). Sosyal Bilgiler dersinin etkili vatandaş yetiştirme amacı olduğu için, öğretme-öğrenme süreçlerinde öğrencilerin okuryazarlık becerileri kazanmalarına olanak sağlanmalıdır. Bunun için de Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin okuryazarlık becerilerini anlamlandırmaları ve etkili vatandaş yetiştirmedeki önemini fark etmeleri gerekmektedir.

Okuryazarlık becerilerinin önemini anlaşılması için okuryazarlık ile ilgili kavramların bilinmesi gerekir. Okuryazarlığın farklı türleri olduğundan dolayı okuryazarlık becerileri içerisinde çok fazla sayıda kavram bulunmaktadır. Bu kavram fazlalığı ise okuryazarlıkların anlaşılmasını zorlaştırmaktadır (Stordy, 2015). Sosyal Bilgiler eğitimcilerinin yeni okuryazarlıkları anlamaları için alanyazında farklı okuryazarlık türlerinin Sosyal Bilgiler dersiyle olan ilişkisini ortaya koyacak araştırmalar yapılmalıdır.

Okuryazarlık becerileri, etkili vatandaşların sahip olması gereken özellikler arasında yer aldığından Sosyal Bilgiler eğitiminin önemli bir konusu hâline gelmiştir. Nitekim alanyazında finansal okuryazarlık (Björklund and Sandahl, 2020), medya okuryazarlığı (Harshman, 2017; Moorse, 2020; Tuncel, 2020), dijital okuryazarlık (Berson and Berson, 2003), politik okuryazarlık (Peerven and Awan, 2017; Şan, 2020) ve hukuk okuryazarlığı (Şan, 2020) gibi çeşitli okuryazarlık becerilerinin vatandaşlık eğitimindeki önemini ortaya koyan çeşitli çalışmalar yer almaktadır. Bu çalışmalar etkili vatandaş

yetiştirmedeki önemini ortaya koymasının yanı sıra Sosyal Bilgiler öğretmenleri tarafından farklı okuryazarlık türlerinin daha iyi anlaşılmasını da sağlamaktadır.

Okuryazarlık becerilerinin daha iyi anlaşılması için bu konuda yapılan lisansüstü tezler önemli bilimsel veriler sunmaktadır. Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık konularında gerçekleştirilen lisansüstü tezlerin amaç ve okuryazarlık türleri gibi çeşitli yönlerden incelenmesi, Sosyal Bilgiler eğitimindeki okuryazarlık anlayışını ortaya koyacaktır. Aynı zamanda yapılan bu incelemeler ile Sosyal Bilgiler eğitiminde daha nitelikli okuryazarlık uygulamalarının yapılmasına katkı sağlanacaktır.

Alanyazında çeşitli araştırmacılar tarafından Türkiye’de okuryazarlık konularında yapılmış çalışmaların incelenmesine yönelik farklı araştırmaların yer aldığı görülmektedir (Aksoy ve Kaplan, 2018; Erdem, 2018; Güleç ve Hüdavendigar, 2020; Maden, Maden ve Banaz, 2017; Oğuz Haçat ve Demir, 2019; Sarıgül, 2020; Şakiroğlu, 2021). Bu araştırmalarda harita okuryazarlığı (Aksoy ve Kaplan, 2018), medya okuryazarlığı (Erdem, 2018; Maden, Maden ve Banaz, 2017), finansal okuryazarlık ve görsel okuryazarlık (Şakiroğlu, 2021) türleriyle ilgili yapılmış çalışmalar incelenmiştir. Okuryazarlık ile ilgili yapılan çalışmaların incelenmesi, okuryazarlık becerileri ile ilgili anlayışın ortaya çıkarılması için önemlidir. Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık konuları ile ilgili gerçekleştirilen lisansüstü tezlerin ayrıntılı bir biçimde incelenmesinin de Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık konularına yönelik bütüncül bir bakış açısı oluşturacağı ve ileride Sosyal Bilgiler eğitiminde gerçekleştirilmesi planlanan okuryazarlık ile ilgili araştırmalara yol göstereceği düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık konularında gerçekleştirilmiş lisansüstü tezlerin çeşitli ölçütler bakımından ayrıntılı biçimde incelenmesidir. Bu temel amaç doğrultusunda yanıt aranan alt sorular şu biçimdedir:

Sosyal Bilgiler lisansüstü eğitiminde okuryazarlık konularında üretilen tezlerin;

- yıl,
- lisansüstü düzeyi,
- üniversite,
- okuryazarlık türleri,
- amaç,
- çalışma grubu,
- araştırma yöntemi,
- araştırma deseni,
- örnekleme yöntemi,
- veri toplama araçları,
- veri analiz yöntemleri

bakımından dağılımı nasıldır?

Sınırlılıklar

Bu araştırma, Türkiye’de 2008-2021 yılları arasında Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık konularında gerçekleştirilmiş lisansüstü tezler ile sınırlıdır. Tezlere Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Tez Veri Tabanından 20.01.2022 tarihinde tezlerin başlığında, özetinde ve dizininde “Sosyal Bilgiler”, “Social Studies”, “okuryazarlık” ve “literacy” biçiminde anahtar kelimeler kullanılarak ulaşılmıştır.

Yöntem

Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin çeşitli ölçütler bakımından incelenmesini amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yönteminin benimsendiği doküman incelemesi kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Böylece Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık ile ilgili gerçekleştirilen lisansüstü tezler incelenerek Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık konularına ilişkin anlayışın ortaya çıkarılması sağlanmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında incelenen tüm dokümanlara YÖK Tez Veri Tabanından ulaşılmıştır. Dokümanlara ulaşmak için “Sosyal Bilgiler”, “Social Studies”, “okuryazarlık” ve “literacy” biçiminde anahtar kelimeler kullanılmıştır. Bu anahtar kelimelerin kullanılmasıyla 2008-2021 yılları arasında Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık ile ilgili gerçekleştirilmiş toplam 55 adet lisansüstü teze ulaşılmıştır. Ulaşılan tezlerin belirli ölçütler doğrultusunda ön incelemesi yapılmıştır. Bu ölçütler, tezin içeriğinin ulaşılabilir olması, Sosyal Bilgiler eğitime yönelik olması ve okuryazarlık konularında olması biçimindedir. Ön incelemelerde Sosyal Bilgiler eğitime ilişkin olmadığı belirlenen beş adet tez ile okuryazarlıkla ilgili olmadığı belirlenen üç adet tez araştırma kapsamından çıkarılmıştır. Böylece 2008-2021 yılları arasında Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık konularında gerçekleştirilen 47 adet tez araştırmanın dokümanlarını oluşturmuştur. Bu tez dosyalarından her birine 1 ile 47 arasında birer sayı verilmiştir.

Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık ile ilgili yazılmış lisansüstü tezleri incelemek için araştırma soruları doğrultusunda bir inceleme formu hazırlanmıştır. Tezler incelenmeden önce hazırlanan bu inceleme formuna yönelik iki Sosyal Bilgiler alan uzmanının görüşleri alınmıştır. Böylece uzman görüşleri doğrultusunda Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık ile ilgili gerçekleştirilmiş tezleri incelemek amacıyla hazırlanan inceleme formuna son biçimi verilmiştir. Araştırmanın amaçları doğrultusunda hazırlanan bu formun toplamda 11 bölümü bulunmaktadır. Araştırmacı tarafından bu tez inceleme formu kullanılarak tüm tezler ayrı ayrı incelenmiştir. İnceleme formlarının her birine incelenen tezin numarası verilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında ulaşılan veriler betimsel analiz kullanılarak analiz edilmiştir. Bu kapsamda araştırmada ulaşılan veriler, araştırma soruları çerçevesinde belirlenen temalar doğrultusunda özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Araştırmanın dokümanlarından ulaşılan veriler yüzde (%) ve frekans (f) olarak tablolar hâlinde sunulmuştur.

Araştırmanın İnanırcılığı

Bu araştırmanın inanırcılığını sağlamak amacıyla tekrar inceleme, uzman görüşlerine sunma ve ayrıntılı betimleme stratejilerinden yararlanılmıştır. Araştırmacı tarafından inceleme formu kullanılarak incelenen tüm tez dosyalarının bir ay süre sonra tekrar incelemesi yapılmıştır. Farklı zamanlarda yapılan incelemelerin sonuçları birbirleriyle karşılaştırılmıştır. İki ayrı incelemenin sonuçları arasındaki farklılıklar tekrar incelenmiştir. Tüm bu işlemlerden sonra başka bir Sosyal Bilgiler alan uzmanı tarafından da aynı inceleme formu kullanılarak tüm dokümanların tekrar incelemesi yapılmıştır. Farklı uzmanlar tarafından yapılan incelemelerin sonuçlarının hemen hemen aynı olduğu ortaya çıkmıştır. İki uzman tarafından yapılan incelemelerde farklı olduğu belirlenen analiz sonuçlarına yönelik bir kez daha incelemeler yapılmıştır. Böylece inceleme sonuçları üzerinde görüş birliğine varılmıştır. Araştırmanın tüm süreçleri açık bir dil kullanılarak ayrıntılı biçimde açıklanmıştır.

Bulgular

Bu araştırmada Türkiye’de Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık ile ilgili lisansüstü tezlerin çeşitli ölçütler bakımından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma bulguları tablolar hâlinde sunulmuştur.

Okuryazarlık ile ilgili tezlerin yıllara göre dağılımı

Tablo 1’de Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık ile ilgili gerçekleştirilen lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı yer almaktadır:

Tablo 1. Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	f	%
2008	1	2,13
2009	1	2,13
2010	2	4,26
2011	3	6,38
2013	4	8,51
2014	2	4,26
2015	2	4,26
2016	3	6,38
2017	7	14,89
2018	4	8,51
2019	13	27,66
2020	2	4,26
2021	3	6,38
Toplam	47	100

Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık alanında en çok (%27,66) 2019 yılında tez tamamlanmıştır. 2010 yılından 2019 yılına kadar bu tezlerin sayısında artış yaşanmıştır. Ancak son iki yılda bu tezlerin sayısında düşüş olmuştur.

Okuryazarlık ile ilgili tezlerin lisansüstü düzeylerine göre dağılımı

Aşağıda yer alan Tablo 2’de Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık ile ilgili gerçekleştirilen tezlerin lisansüstü düzeylerine göre dağılımı sunulmuştur.

Tablo 2. Tezlerin Lisansüstü Düzeylerine Göre Dağılımı

Lisansüstü düzey	f	%
Yüksek lisans	25	53,19
Doktora	22	46,81
Toplam	47	100

Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık alanında gerçekleştirilen tezler, lisansüstü düzeyleri bakımından birbirine yakın sayıdadır. Tezlerin yarısından biraz fazlası (%53,19) yüksek lisans düzeyindedir. Doktora düzeyindeki tezlerin oranı (%46,81) yüksek lisans tezlerinin oranına yakındır.

Okuryazarlık ile ilgili tezlerin üniversitelere göre dağılımı

Tablo 3'te Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık ile ilgili gerçekleştirilen yüksek lisans tezlerinin üniversitelere göre dağılımı sunulmuştur:

Tablo 3. Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversite	Yüksek Lisans		Doktora		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Gazi Üniversitesi	1	4	9	40,91	10	21,28
Marmara Üniversitesi	2	8	6	27,27	8	17,02
Fırat Üniversitesi	2	8	1	4,55	3	6,38
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	3	12	-	-	3	6,38
Atatürk Üniversitesi	-	-	2	9,09	2	4,26
Necmettin Erbakan Üniversitesi	-	-	2	9,09	2	4,26
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	-	-	1	4,55	1	2,13
Aksaray Üniversitesi	1	4	-	-	1	2,13
Balıkesir Üniversitesi	1	4	-	-	1	2,13
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	1	4	-	-	1	2,13
Bursa Uludağ Üniversitesi	1	4	-	-	1	2,13
Çanakkale Üniversitesi	1	4	-	-	1	2,13
Erciyes Üniversitesi	1	4	-	-	1	2,13
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	-	-	1	4,55	1	2,13
Gazi Osmanpaşa Üniversitesi	1	4	-	-	1	2,13
İnönü Üniversitesi	1	4	-	-	1	2,13
Karadeniz Teknik Üniversitesi	1	4	-	-	1	2,13
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	1	4	-	-	1	2,13
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	1	4	-	-	1	2,13
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	1	4	-	-	1	2,13
Pamukkale Üniversitesi	1	4	-	-	1	2,13
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	1	4	-	-	1	2,13
Trabzon Üniversitesi	1	4	-	-	1	2,13
Yüzüncü Yıl Üniversitesi	1	4	-	-	1	2,13
Zonguldak Karaelmas Üniversitesi	1	4	-	-	1	2,13
Toplam	25		22		47	100

Tablo 3'teki bulgulara göre, Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık ile ilgili en fazla (%21,28) Gazi Üniversitesinde tez gerçekleştirilmiştir. Gazi Üniversitesini, Marmara Üniversitesi (%17,02) izlemektedir. Fırat Üniversitesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi ve Necmettin Erbakan Üniversitesi gibi çeşitli üniversitelerde de Sosyal Bilgiler lisansüstü eğitiminde okuryazarlık alanında tezler yazılmıştır.

Okuryazarlık ile ilgili tezlerin okuryazarlık türlerine göre dağılımı

Aşağıda bulunan Tablo 4'te Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık ile ilgili gerçekleştirilen lisansüstü tezlerin okuryazarlık türlerine göre dağılımı sunulmuştur:

Tablo 4. Tezlerin Okuryazarlık Türlerine Göre Dağılımı

Okuryazarlık Türü	f	%
Medya okuryazarlığı	9	19,15
Dijital okuryazarlık	4	8,51
Finansal okuryazarlık	4	8,51
Harita okuryazarlığı	4	8,51
Hukuk okuryazarlığı	3	6,38
Bilimsel okuryazarlık	3	6,38
Siyaset/politik okuryazarlık	3	6,38
Coğrafya okuryazarlığı	2	4,26
Çevre okuryazarlığı	2	4,26
Değerlendirme okuryazarlığı	2	4,26
Tarih okuryazarlığı	2	4,26
Teknoloji okuryazarlığı	2	4,26
Alan okuryazarlığı	1	2,13
Bilgi okuryazarlığı	1	2,13
Ekonomi okuryazarlığı	1	2,13
E-okuryazarlık	1	2,13
Görsel okuryazarlık	1	2,13
Grafik okuryazarlığı	1	2,13
Yerel okuryazarlık	1	2,13
Toplam	47	100

Tablo 4'teki verilere göre, Sosyal Bilgiler eğitiminde 19 farklı okuryazarlık türü üzerinde tez çalışması yapılmıştır. Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık türlerinden en fazla medya okuryazarlığı (%19,15) ile ilgili tez yazılmıştır. Medya okuryazarlığını sırasıyla aynı oran ile (%8,51) dijital okuryazarlık, finansal okuryazarlık ve harita okuryazarlığı izlemektedir.

Okuryazarlık ile ilgili tezlerin araştırma amacına göre dağılımı

Aşağıda yer alan Tablo 5'te Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık ile ilgili gerçekleştirilen lisansüstü tezlerin araştırma amacına göre dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 5. Tezlerin Araştırma Amacına Göre Dağılımı

Araştırma amacı	f	%
Okuryazarlık düzeyi belirleme	22	45,83
Katılımcıların algı, görüş ve tutumlarını belirleme	11	22,92
Yöntem ve tekniklerin okuryazarlık düzeyine etkisini belirleme	7	14,58
Okuryazarlık eğitim uygulaması/modeli geliştirme	6	12,50
Okuryazarlık ile Sosyal Bilgiler dersini ilişkilendirme	2	4,17
Toplam	48	100

Araştırma kapsamındaki tezlerin yarıya yakını (%45,83) araştırmanın katılımcılarının okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesine yöneliktir. İkinci olarak, tezlerin yaklaşık dörtte biri (%22,92) araştırmanın katılımcılarının okuryazarlık konularına ilişkin algı, görüş ve tutumlarını ortaya çıkarmaya ilişkindir. Ardından tezlerde en çok (%14,58) öğretim-öğrenme süreçlerinde kimi yöntem ve tekniklerin kullanımının okuryazarlık düzeylerinin gelişimine etkisi araştırılmıştır. Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık eğitim uygulaması/modeli geliştirmeye (%12,50) ve farklı okuryazarlık türlerini Sosyal

Bilgiler dersi ile ilişkilendirmeye yönelik (%4,17) az sayıda tez yazılmıştır. Bir tez hem okuryazarlık düzeyi belirlemeye hem de okuryazarlık düzeyi geliştirmeye yöneliktir.

Okuryazarlık ile ilgili tezlerin çalışma gruplarına göre dağılımı

Tablo 6'da Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık alanında gerçekleştirilen lisansüstü tezlerin çalışma gruplarına göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 6. Tezlerin Çalışma Gruplarına Göre Dağılımı

Çalışma grupları	f	%
Sosyal Bilgiler öğretmen adayları	19	40,43
Ortaokul öğrencileri	15	31,91
Sosyal Bilgiler Öğretmenleri	9	19,15
İlkokul öğrencileri	3	6,38
Sınıf Öğretmenleri	1	2,13
Toplam	47	100

Tablo 6'daki veriler incelendiğinde, Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık ile ilgili en fazla Sosyal Bilgiler öğretmen adayları (%40,43) ile lisansüstü tez çalışmaları yapılmıştır. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarını sırasıyla ortaokul öğrencileri (%31,91) ve Sosyal Bilgiler öğretmenleri (%19,15) izlemektedir. Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık konulu tezler içerisinde ilkokul öğrencilerinin (%6,38) ve sınıf öğretmenlerinin (%2,13) çalışma grubunu oluşturduğu az sayıda tez de bulunmaktadır.

Okuryazarlık ile ilgili tezlerin araştırma yöntemine göre dağılımı

Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık ile ilgili gerçekleştirilen lisansüstü tezlerin araştırma yöntemine göre dağılımı Tablo 7'de sunulmuştur:

Tablo 7. Tezlerin Araştırma Yöntemlerine Göre Dağılımı

Araştırma Yöntemi	f	%
Nicel	22	46,81
Karma	15	31,91
Nitel	10	21,28
Toplam	47	100

Araştırma kapsamındaki tezlerin yaklaşık yarısı (%46,81) nicel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Tezlerin yaklaşık üçte birinde (%31,91) ise karma yöntem kullanılmıştır. Tezlerin geriye kalan kısmında (%21,28) ise nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Okuryazarlık ile ilgili tezlerin araştırma desenine göre dağılımı

Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık ile ilgili gerçekleştirilen lisansüstü tezlerin araştırma desenine göre dağılımı Tablo 8'de sunulmuştur:

Tablo 8. Tezlerin Araştırma Desenlerine Göre Dağılımı

Araştırma Deseni	f	%
<i>Nicel araştırma desenleri</i>	22	46,81
Tarama	18	38,30
Yarı-Deneysel	3	6,38
Deneysel	1	2,13
<i>Karma araştırma desenleri</i>	15	31,91
Açımlayıcı sıralı	5	10,64
Yakınsayan paralel	4	8,51

Zenginleştirilmiş	3	6,38
Ardışık keşfedici	1	2,13
İç içe	1	2,13
Belirtilmemiş	1	2,13
<i>Nitel araştırma desenleri</i>	10	21,28
Eylem	4	8,51
Durum	2	4,26
Belirtilmemiş	4	8,51
Toplam	47	100

Tablo 8’de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık konularında gerçekleştirilen lisansüstü tezlerde en fazla nicel araştırma desenlerinden tarama deseni (%38,30) kullanılmıştır. Tarama desenini, karma araştırma desenlerinden açımlayıcı sıralı desen (%10,64) ve yakınsayan paralel desen (%8,51) ile nitel araştırma desenlerinden eylem araştırması (%8,51) izlemektedir. Tezlerde deneysel desen, zenginleştirilmiş desen ve durum çalışması gibi farklı desenler de kullanılmıştır. Nitel araştırma yönteminin benimsendiği kimi tezlerde araştırma deseni ile ilgili bilgi verilmemiştir.

Okuryazarlık ile ilgili tezlerin örneklem yöntemlerine göre dağılımı

Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık ile ilgili gerçekleştirilen lisansüstü tezlerin örneklem yöntemlerine göre dağılımı Tablo 9’da yer almaktadır.

Tablo 9. Tezlerin Örneklem Yöntemlerine Göre Dağılımı

Örneklem Yöntemi	f	%
Kolay ulaşılabilir/uygun	16	34,04
Yok	14	29,79
Ölçüt	4	8,51
Seçkisiz	3	6,38
Maksimum çeşitlilik	3	6,38
Tabakalı	2	4,26
Küme	2	4,26
Tipik durum	2	4,26
Amaçlı	1	2,13
Toplam	47	100

Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık konularında gerçekleştirilen lisansüstü tezlerin çoğunda (%34,04) kolay ulaşılabilir/uygun örneklem yöntemi kullanılmıştır. Tezlerin yaklaşık üçte birinde (%29,79) ise kullanılan örneklem yöntemine yer verilmemiştir. Okuryazarlık konulu tezlerde seçkisiz, maksimum çeşitlilik, tipik durum, tabakalı ve küme örnekleme yöntemleri de kullanılan örneklem belirleme yöntemlerindedir.

Okuryazarlık ile ilgili tezlerin veri toplama araçlarına göre dağılımı

Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık konularında gerçekleştirilen lisansüstü tezlerin veri toplama araçlarına göre dağılımı aşağıda Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10. Tezlerin Kullanılan Veri Toplama Araçlarının Dağılımı

Veri Toplama Araçları	f	%
Ölçek	32	25,81
Görüşme	26	20,97
Sonuç değerlendirmeye yönelik araçlar	22	17,74
Bilgi formu	15	12,10

Anket	9	7,26
Günlük	8	6,45
Öğrenci ürünleri	7	5,65
Gözlem	4	3,23
Video/ses/fotoğraf kayıtları	1	0,81
Toplam	124	100

Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık konularında yapılan tezlerde en fazla (%25,81) kullanılan veri toplama aracı ölçektir. Tezlerde ölçeğin ardından sırasıyla en fazla kullanılan veri toplama araçları görüşme (%20,97), sonuç değerlendirmeye yönelik araçlar (%17,74) ve bilgi formu (%12,10)'dur. Tezlerde veri toplama aracı olarak anket, günlük, öğrenci ürünleri, gözlem ve video/ses/fotoğraf kayıtları da kullanılmıştır.

Okuryazarlık ile ilgili tezlerin veri analiz yöntemlerine göre dağılımı

Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık alanında gerçekleştirilen lisansüstü tezlerin veri analiz yöntemlerine göre dağılımı Tablo 11'de yer almaktadır:

Tablo 11. Tezlerin Veri Analiz Yöntemlerine Göre Dağılımı

Veri Analiz Yöntemleri	f	%
<i>Nicel Veri Analiz Yöntemleri</i>	136	83,80
t-test	28	20,59
Anova	27	19,85
Yüzde/frekans	11	8,09
Ortalama/standart sapma	11	8,09
Kolmogorov smirnov	9	6,62
Whitney-u	9	6,62
Kruskall Wallis	7	5,15
Korelasyon	4	2,94
Levene	4	2,94
Lsd	3	2,21
Shapiro wilk	4	2,94
Wilcoxon	4	2,94
Regresyon	3	2,21
Tukey	3	2,21
Ki-kare	2	1,47
Kovaryans	2	1,47
Scheffe	2	1,47
Welch	2	1,47
Tamhane	1	0,74
<i>Nitel Veri Analiz Yöntemleri</i>	27	16,20
İçerik	17	62,96
Betimsel	10	37,04

Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin analizlerinde en fazla (%83,80) nicel veri analiz yöntemleri kullanılmıştır. Tezlerin geriye kalan kısmında (%16,20) ise nitel veri analiz yöntemlerinden yararlanılmıştır.

Nicel veri analizi kullanılan tezlerde en çok (%20,59) t testi, sonra anova (%19,85) kullanılmıştır. Yüzde ve frekans, aritmetik ortalama/standart sapma, Kolmogorov Smirnov testi, Mann Whitney U testi ve korelasyon gibi farklı nicel veri analiz yöntemlerinden yararlanılan tezler de bulunmaktadır. Nitel veri analiz yöntemlerinin kullanıldığı tezlerde en çok (%62,96) içerik analizinden yararlanılmıştır. Betimsel analiz de (%37,04) tezlerde yararlanılan bir analiz türüdür.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırmada Türkiye’de Sosyal Bilgiler eğitiminde 2008-2021 yılları arasında okuryazarlık alanında gerçekleştirilmiş lisansüstü tezlerin çeşitli ölçütler bakımından analizi yapılmıştır. Araştırmada ilgili tezler doküman olarak belirlenmiştir. Dokümanların çözümlenmesi betimsel analiz yoluyla yapılmıştır. Araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlar ve geliştirilen öneriler aşağıda yer almaktadır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık ile ilgili ilk tez 2008 yılında yazılmıştır. Mete (2020) tarafından gerçekleştirilen araştırmada Türkiye’de okuryazarlık ile ilgili tezlerin büyük bir bölümünün eğitim alanında yapıldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Oğuz Haçat ve Demir (2019) tarafından yapılan araştırmada ise Türkiye’de eğitim alanında okuryazarlık ile ilgili ilk lisansüstü tez çalışmasının 1998 yılında yazıldığı ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda, Türkiye’de Sosyal Bilgiler eğitimi ile ilgili ilk tez çalışmasının 1990 yılında yayımlandığı (Şahin, Gögebakan Yıldız ve Duman, 2011) düşünüldüğünde okuryazarlığın Sosyal Bilgiler eğitimi lisansüstü tezlerinde daha geç bir dönemde araştırma konusu hâline geldiği söylenebilir.

Araştırmada 2010 yılından 2019 yılına kadar Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık ile ilgili yazılmış tezlerin sayısında bir artış yaşandığı ortaya çıkmıştır. Mete (2020) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da Türkiye’de okuryazarlık ile ilgili çalışmaların en fazla 2015-2019 yılları arasında tamamlandığı bulgusu elde edilmiştir. Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık ile ilgili yazılan tezler dörtte bir oran ile en fazla 2019 yılında tamamlanmıştır. Ancak 2020 yılından itibaren bu konuda yazılmış tezlerin sayısında düşüş yaşanmıştır. Oğuz Haçat ve Demir (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise Türkiye’de eğitim alanında okuryazarlık ile ilgili en fazla tezin 2018 yılında yazıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Sarıgül (2020) tarafından Türkiye’de finansal okuryazarlık ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin incelendiği araştırmada ise en fazla tezin 2019 yılında tamamlandığı görülmüştür. Bu bağlamda 2018-2019 yıllarında lisansüstü eğitim araştırmacılarının okuryazarlık konularına daha fazla ilgi duymaya başladığı söylenebilir. Bu yıllarda Sosyal Bilgiler lisansüstü eğitiminde okuryazarlık ile ilgili tezlerin sayıca artmasında 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda okuryazarlık becerilerine yer verilmesinin etkili olduğu düşünülmektedir. Yine bu yıllarda farklı alanlardaki lisansüstü tezlerde okuryazarlık ile ilgili yapılan araştırmaların sayısında yaşanan artışın da Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık becerileri ile ilgili tez yazılmasını etkilediği belirtilebilir.

Araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlara göre, Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık ile ilgili en fazla yüksek lisans düzeyinde tez tamamlanmıştır. Güleç ve Hüdavendigar (2020), Mete (2020) ve Oğuz Haçat ve Demir (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda da Türkiye’de okuryazarlık konularında tamamlanmış lisansüstü tezlerin en fazla yüksek lisans düzeyinde olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak bu araştırma kapsamında, incelenen doktora tezlerinin sayısı yüksek lisans tezlerinin sayısına yakındır. Bu bağlamda, Sosyal Bilgiler yüksek lisans programında olduğu gibi doktora programında da okuryazarlık konularının araştırmacılar tarafından önemli görüldüğü söylenebilir.

Araştırmada Sosyal Bilgiler lisansüstü eğitimde okuryazarlık ile ilgili 26 farklı üniversitede tez yazıldığı ortaya çıkmıştır. Bu üniversiteler içerisinde en fazla tez Gazi Üniversitesinde, ikinci olarak ise Marmara

Üniversitesinde gerçekleşmiştir. Araştırmanın bu sonucu Oğuz Haçat ve Demir (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırmanın sonuçları ile örtüşmektedir. Benzer biçimde Şahin, Gögebakan Yıldız ve Duman (2011) ve Tarman, Acun ve Yüksel (2010) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda da Türkiye’de Sosyal Bilgiler eğitiminde en fazla Gazi Üniversitesi ve Marmara Üniversitesinde lisansüstü tez yazıldığı ortaya çıkmıştır. Kaymakçı (2017), araştırmasında tezlerin büyük bir bölümünün büyük şehirlerde bulunan köklü üniversitelerde gerçekleştiğini ifade etmiştir. Sosyal Bilgiler eğitiminde yüksek lisans ve doktora programlarının bulunmasının ve geniş bir akademik kadrosunun olmasının bu üniversitelerde daha fazla tez yazılmasında etkili olduğu söylenebilir. Türkiye’deki diğer üniversitelerde ise Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık ile ilgili az sayıda tez yazılmıştır. Yazılan doktora tezleri en fazla Gazi Üniversitesinde, yüksek lisans tezleri ise en fazla Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesinde gerçekleşmiştir.

Araştırma kapsamında Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlığın 19 ayrı türü üzerinde tez yazıldığı ortaya çıkmıştır. Medya okuryazarlığı tezlerde en fazla çalışılan okuryazarlık türüdür. Araştırmanın bu sonucu Güleç ve Hüdevendigar (2020) ve Oğuz Haçat ve Demir (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırmaların sonuçlarıyla örtüşmektedir. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda öğrencilere kazandırılması beklenen toplam yedi adet okuryazarlık becerisi yer almaktadır. Tezlerde Sosyal Bilgiler eğitiminde sırasıyla en fazla çalışılan okuryazarlık türleri olan medya okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, finansal okuryazarlık ve harita okuryazarlığı 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan beceriler arasındadır. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer almasının bu okuryazarlık türleri ile ilgili olan tezlerin sayısının fazla olmasında etkili olduğu söylenebilir. Beşte bir oran ile en fazla medya okuryazarlığı ile ilgili tez yazılmasında ise medya okuryazarlığının ortaokullarda seçmeli ders olarak yer almasının araştırmacıların bu okuryazarlık türüne daha fazla ilgi duymalarını sağladığı ifade edilebilir. Ancak araştırma bulgularına dayalı olarak, tezlerde 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan okuryazarlık becerilerine aynı biçimde önem verilmediği görülmektedir. Örneğin çevre okuryazarlığı, hukuk okuryazarlığı ve politik okuryazarlık ile ilgili yazılmış az sayıda tez bulunmaktadır. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda doğrudan yer almayan alan okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığı, ekonomi okuryazarlığı, e-okuryazarlık, görsel okuryazarlık, grafik okuryazarlığı ve yerel okuryazarlık ile ilgili de az sayıda tez yazılmıştır. Oysa, alan yazında farklı okuryazarlık becerilerinin Sosyal Bilgiler dersi için önemini ortaya koyan birçok çalışma bulunmaktadır (Alberta Education, 2022; Björklund and Sandahl, 2020; Brugar and Roberts, 2017; Pohl and Beaudry, 2015). Bu bağlamda, Sosyal Bilgilerde farklı okuryazarlık türleri üzerine yapılan lisansüstü tezlerde önemli bir eksiklik olduğu söylenebilir.

Araştırmada Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık ile ilgili gerçekleştirilen tezlerin yaklaşık yarısının okuryazarlık düzeyi belirlemeye yönelik olduğu ortaya çıkmıştır. Tezlerin yaklaşık dörtte birlik bölümü ise katılımcıların okuryazarlık ile ilgili algı, görüş ve tutumlarını ortaya çıkarmaya yöneliktir. Altay (2020), 797 makalenin incelendiği araştırmasında, Türkiye’de Sosyal Bilgiler eğitimi alanında gerçekleştirilen çalışmaların genel olarak araştırmanın katılımcılarının görüşlerini belirlemeye yönelik olduğunu ifade etmiştir. Benzer biçimde, Çakmak ve Taşkiran (2020) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da Türkiye’de Sosyal Bilgiler eğitimi alanında gerçekleştirilen araştırmaların genellikle Sosyal Bilgiler Öğretim Programının ve ders kitaplarının incelenmesi ile öğretmen ve öğrenci

görüşlerinin ortaya çıkarılmasına ilişkin olduğu ortaya çıkmıştır. Oysa, öğrencilere öğretme-öğrenme süreçlerinde okuryazarlık becerileri kazandırmak için uygulamaya dayalı araştırmaların da gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, etkili okuryazarlık uygulaması geliştirmek için eylem araştırmalarının yapılması önemlidir. Araştırmada eylem araştırması kullanılan tezlerin ve Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık eğitim uygulamasının/modelinin geliştirildiği tezlerin sayısının az olduğu ortaya çıkmıştır. Beyhan (2013) akademisyenler ile uygulayıcılar arasında kopukluğun olması, uzun süreli işbirliği gerektirmesi, zaman alıcı olması, sonuca geç ulaşılması veya sonuçlanmaması gibi kimi özelliklerinden dolayı eylem araştırmasının araştırmacılar için cazip olmayabildiğini belirtmiştir.

Farklı türlerinin olması nedeniyle okuryazarlık becerileri içerisinde çok fazla kavram bulunmaktadır. Bu kavram fazlalığı ise okuryazarlığın anlaşılmasını zorlaştırmaktadır (Stordy, 2015). Sosyal Bilgiler eğitimcilerinin okuryazarlık türlerini daha iyi anlayabilmeleri için farklı okuryazarlık türleri ile Sosyal Bilgiler dersi arasındaki ilişkinin sağlanması önemlidir. Araştırma kapsamında okuryazarlık ile Sosyal Bilgiler dersinin ilişkilendirildiği az sayıda tez yazılması dikkat çeken bir sonuçtur.

Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık konulu tezlerde çalışma grubunda en fazla Sosyal Bilgiler öğretmen adayları bulunmaktadır. Tezlerde öğretmen adaylarından sonra sırasıyla en fazla ortaokul öğrencileri ve Sosyal Bilgiler öğretmenleri çalışma grubunda yer almıştır. Araştırmanın bu sonucu Güleç ve Hüdavendigâr (2020), Erdem (2018) ve Mete (2020) tarafından gerçekleştirilen araştırmaların sonuçlarıyla benzerdir. ilkökul öğrencilerinin çalışma grubunda yer aldığı tezlerin sayısı azdır. Sosyal Bilgiler dersi ilkökulda 4. sınıf basamağında, ortaokulda ise 5, 6 ve 7. sınıf basamaklarında bir ders olarak okutulmaktadır. Sosyal Bilgiler dersinin ortaokul basamaklarında daha fazla yer almasının ortaokul öğrencileri ile daha fazla çalışma yapılmasında etkili olduğu söylenebilir.

Araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlara göre, araştırmacılar tarafından Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık ile ilgili tezlerde en fazla nicel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Türkiye’de okuryazarlık ile ilgili yapılan çalışmaların incelendiği çeşitli araştırmalarda da daha çok nicel araştırma yönteminin benimsendiği ortaya çıkmıştır (Aksoy ve Kaplan, 2018; Erdem, 2018; Güleç ve Hüdavendigâr, 2020; Mete, 2020; Sarıgül, 2020; Şakiroğlu, 2021). Dilek, Baysan ve Öztürk (2018) de araştırmasında Sosyal Bilgiler eğitiminde yüksek lisans tezlerinde daha çok nicel araştırma yöntemlerinin kullanıldığını belirlemiştir. Bu araştırmada Sosyal Bilgilerde okuryazarlık ile ilgili tezlerin sadece beşte bir oranında nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu durumun araştırmacılar ve tez danışmanları tarafından nitel araştırma yönteminin benimsenmemesinden kaynaklı olduğu düşünülebilir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, Sosyal Bilgiler eğitiminde nicel araştırma yönteminin benimsendiği okuryazarlık üzerine gerçekleştirilen tezlerde en fazla tarama modeli kullanılmıştır. Şahin, Calp, Bulut ve Kuşdemir (2013) de tez inceleme üzerine gerçekleştirdikleri araştırmada, nicel araştırma yöntemlerinden en fazla tarama modeli ile tez yazıldığını belirlemişler, bu duruma deneysel modellerin tarama modellerine göre daha uzun ve zor olmasının etkisinin olabileceğini ifade etmişlerdir. Araştırmada karma ve nitel araştırma yöntemlerinin benimsendiği kimi tezlerde araştırma deseninin belirtilmemesi dikkat çeken bir sonuçtur. Oysa, bir araştırmada araştırma desenine yer verilmemesi araştırmanın anlaşılabilirliğini sınırlandırmaktadır (Başol, 2008). Sosyal bilgilerde

okuryazarlık ile ilgili kimi tezlerde yaşanan bu durumun, karma ve nitel araştırma yöntemlerinin araştırmacılar ve tez danışmanları tarafından tam olarak anlaşılmasından kaynaklı olduğu düşünülebilir.

Araştırmada, tezlerde örneklem belirleme yöntemlerinden en fazla kolay ulaşılabilir örneklem yöntemi kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Kolay ulaşılabilir örneklem yönteminde araştırmacılar hedef evrenden örneklemine oluşturmak için ulaşabileceği en kolay ögelere yönelmektedir (Baltacı, 2018). Patton (2018), bu örneklem yönteminin nitel araştırmalarda kullanılması istenen en son örneklem belirleme yöntemi olduğunu ifade etmiştir. Çünkü kolay ulaşılabilir örneklem yöntemi araştırmanın inandırıcılığını olumsuz etkileyebilmektedir (Baltacı, 2018). Bu bağlamda, Sosyal Bilimler lisansüstü eğitimde okuryazarlık konularında yapılacak tezlerde araştırmanın inandırıcılığını artırmak için farklı örneklem belirleme yöntemleri kullanılabilir. Tezlerin büyük bir bölümünde ise çalışma grubunun nasıl belirlendiğine ilişkin bilgi verilmemesi dikkati çeken bir durumdur. Benzer biçimde Erdem (2018) tarafından medya okuryazarlığı ile ilgili gerçekleştirilen çalışmaların incelendiği araştırmada da çalışmaların yaklaşık dörtte birinde örneklem belirleme yöntemine yer verilmediği ortaya çıkmıştır. Oruç ve Ulusoy (2008) da Sosyal Bilimler eğitiminde yayımlanan tezleri inceledikleri araştırmalarında tezlerde örneklem belirleme ile ilgili yeterli bilgi verilmemesini belirlemiştir. Oysa, araştırmanın anlaşılabilirliğinin sağlanması için örneklemin/çalışma grubunun nasıl belirlendiği belirtilmelidir (Sharts-Hopko, 2002). Sosyal Bilimlerde okuryazarlık ile ilgili çalışmalarda, örneklemin/çalışma grubunun nasıl belirlendiğine ilişkin ayrıntılı bilgiye yer verilmesi, Sosyal Bilimlerde okuryazarlık becerilerine yönelik derinlemesine anlayış oluşturulmasına katkı sağlayabilir.

Sosyal Bilimler eğitiminde okuryazarlık ile ilgili yapılan tezlerde en fazla kullanılan veri toplama aracı ölçektir. Ölçekten sonra ise en fazla görüşme yoluyla veri toplanmıştır. Erdem (2018) tarafından gerçekleştirilen araştırma sonucunda da medya okuryazarlığı ile ilgili yapılan araştırmalarda ölçek ve görüşmenin en fazla kullanılan veri toplama araçları olduğu ortaya çıkmıştır. Gerçekleştirilen tezlerin çoğunun katılımcılarının okuryazarlık düzeyini belirlemeye ve algı, görüş ve tutumlarını ortaya çıkarmaya yönelik olması nedeniyle tezlerde ölçek ve görüşmenin en fazla kullanılan veri toplama aracı olması beklenen bir sonuçtur.

Araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlara göre, Sosyal Bilimler eğitimi alanında okuryazarlık konularında gerçekleştirilmiş tezlerde en çok nicel veri analiz yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmanın bu sonucu Erdem (2018) ve Mete (2020) tarafından gerçekleştirilen araştırmanın bulguları ile örtüşmektedir. Tezlerde nicel veri analizi yöntemlerinden sırasıyla en çok t-testi, anova ve betimsel istatistikler kullanılmıştır. Nitel veri analizi kullanılan tezlerde içerik analizi en çok kullanılan veri analiz yöntemidir. Betimsel analiz, içerik analizinin ardından tezlerde kullanılan nitel veri analiz yöntemidir. Dilek, Baysan ve Öztürk (2018) de araştırmasında Sosyal Bilimler eğitimi yüksek lisans tezlerinde nitel veri analiz yöntemlerinden en çok betimsel ve içerik analiz türlerinin kullanıldığını belirlemiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak şu öneriler sunulmuştur:

- Araştırmacılar tarafından farklı okuryazarlık türleri ile ilgili tez çalışmaları yapılarak okuryazarlık türlerinin Sosyal Bilimler eğitimi ile ilişkisinin güçlendirilmesi sağlanabilir.

- Sosyal Bilgiler lisansüstü eğitimde okuryazarlık ile ilgili ilkökul öğrencilerinin de çalışma grubunda yer aldığı tezler gerçekleştirilebilir.
- Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık ile ilgili karma ve nitel araştırma yöntemlerinin benimsendiği tezler gerçekleştirilebilir.
- Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme süreçlerinde okuryazarlık uygulamaları geliştirmek için eylem araştırmalarının sayısı artırılabilir.
- Araştırmacılar tarafından Sosyal Bilgiler eğitiminde okuryazarlık ile ilgili gerçekleştirecek tezlerde örneklem belirleme yöntemlerine yer verilmelidir. Bu konuda tez danışmanları araştırmacıları yönlendirebilir.

Çıkar Çatışması Beyanı

"Sosyal Bilgiler Eğitiminde Okuryazarlık: Lisansüstü Eğitimde Gerçekleştirilen Okuryazarlık Araştırmaları" başlıklı makalenin herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mâli çıkar çatışması yoktur.

Kaynakça

- Aksoy, B. ve Kaplan, M. (2018, Eylül). *Türkiye’de harita okuryazarlığı becerisi ile ilgili yapılan tezlerin incelenmesi*. 7. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu’nda sunulan bildiri. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.
- Alberta Education. (2022). What is literacy? Erişim adresi: <https://education.alberta.ca/literacy-and-numeracy/literacy/everyone/what-is-literacy/>
- Altay, N. (2020). Türkiye’de Sosyal bilgiler eğitimi alanında yazılan makalelerin değerlendirilmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(1), 22-35.
- Aşıcı, M. (2009). Kişisel ve sosyal bir değer olarak okuryazarlık, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 9-26.
- Aytaş, G. ve Kaplan, K. (2017). Medya okuryazarlığı bağlamında yeni okuryazarlıklar, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 291-310.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7(1), 231-274.
- Başol, G. (2008). *Bilimsel araştırma süreci ve yöntem*. Kılıç, O. Ve Cinoğlu, M. (Ed.), Bilimsel araştırma yöntemleri (s.113-143) içinde, İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Berson, I. R. & Berson, M. J. (2003). Digital literacy for effective citizenship, *Social Education*, 67, 164–167.
- Beyhan, A. (2013). Eğitim örgütlerinde eylem araştırması, *Bilgisayar ve Eğitim Araştırmaları Dergisi* 1(2), 65-89.
- Björklund, M. & Sandahl, J. (2020). Financial literacy as citizenship education a viable prospect?, *Journal of Social Science Education*, 19(3), 4-20. <https://doi.org/10.4119/jsse-3230>.
- Brugar, K. A. & Roberts, K. L. (2017). Seeing is believing: Promoting visual literacy in elementary social studies. *Journal of Teacher Education*, 68(3), 262–279. <https://doi.org/10.1177/0022487117696280>

- Çakmak, E. (2013). *Sosyal bilgiler eğitiminde çoklu okuryazarlık*. Gençtürk, E. ve Karatekin, K. (Ed.), Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar (s. 2-20) içinde. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çakmak, Z. ve Bulut, B. (2019). Sosyal bilgiler perspektifinden küresel okuryazarlık becerisi, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (51), 160-180. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.537314>
- Çakmak, Z. ve Taşkıran, C. (2020). Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi alanındaki çalışmaların analizi: Bir meta sentez çalışması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 9(3), 1243-1261.
- Çalışkan, H. ve Uzunkol, E. (2021). *Sosyal bilgiler alanı, özellikleri ve temel amaçları*. Aktepe, V. Gündüz, M. Kurtdede Fidan N. ve Yalçınkaya, E. (Ed.), Kuramdan uygulamaya sosyal bilgiler öğretimi (s. 2-18) içinde, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Destebaşı, F. (2016). Yeni okuryazarlıklar: Tanımı, kapsamı ve teorik ilkeleri, *Journal of Turkish Studies*, 11(3), 895-910.
- Dilek, A., Baysan, S. ve Öztürk, A. A. (2018). Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi üzerine yapılan yüksek lisans tezleri: Bir içerik analizi çalışması, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 22(2), 581-602.
- Duplass, J. A. (2021). *The essence of teaching social studies methods for secondary and elementary teacher candidates*. New York: Routledge.
- Erdem, C. (2018). Medya okuryazarlığı araştırmalarında eğilimler: Lisansüstü tezlere yönelik bir içerik analizi, *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(4), 693-717. <https://doi.org/10.30831/akukeg.390260>.
- Güleç, S. ve Hüdavendigar, M. N. (2020). Sosyal bilgiler eğitimi alanında okuryazarlık becerisi başlığında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi, *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi, Prof. Dr. Şeref Kara Özel Sayısı*, 24-36.
- Güneş, F. (2019). Okuryazarlık yaklaşımları, *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 4(3), 224-246. <https://doi.org/10.29250/sead.634908>.
- Harshman, J. (2017). Developing global citizenship through critical media literacy in the social studies, *The Journal of Social Studies Research*, 42, 107-117. <https://doi.org/10.1016/j.jssr.2017.05.001>
- Kaya, E. (2020). *Hayat bilgisi, sosyal bilgiler ve fen bilgisi derslerinin temeli: Toplu öğretim sistemi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Kaymakçı, S. (2017). Türkiye’de tarih öğretiminin yönelimi üzerine bir değerlendirme, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(6), 2153-2172.
- Kinzer, C. K. & Leu, D. J. (2017). New Literacies, *Encyclopedia of Educational Philosophy and Theory*, 1559-1565. https://doi.org/10.1007/978-981-287-588-4_111
- Koçoğlu, E., Aydemir, H. ve Yiğen, V. (2021). *Eğitimde okuryazarlık becerilerine ilişkin kavramlar*. Koçoğlu, E. (Ed.), Eğitimde okuryazarlık becerileri-I (s. 1-11) içinde. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kurudayıoğlu, M. ve Tüzel, M. S. (2010). 21. yüzyıl okuryazarlık türleri, değişen metin algısı ve Türkçe eğitimi, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 28, 283-298.
- Maden, S., Maden, A. ve Banaz, E. (2017). Medya okuryazarlığı ile ilgili lisansüstü tezlere yönelik bir içerik analizi, *International Journal of Languages Education and Teaching*, 5(1), 588-605.

- Mete, G. (2020). Türkiye'de okuryazarlık: Lisansüstü tezlerin içerik analizi, *The Journal of Social Sciences*, 7(46), 194-206. <https://doi.org/10.29228/SOBIDER.40214>.
- Mills, K. A. (2010). A Review of the "Digital Turn" in the New Literacy Studies, *Review of Educational Research*, 80(2), 246-271. <https://doi.org/10.3102/0034654310364401>
- Moorse, L. (2020). Teaching Media Literacy in Citizenship. Erişim adresi: <https://www.teachingcitizenship.org.uk/sites/teachingcitizenship.org.uk/files/Liz%27s%20article%20on%20teaching%20Media%20Literacy.pdf>
- Milî Eğitim Bakanlığı. (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı. Ankara. Erişim adresi: <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354>.
- Oğuz Haçat, S. ve Demir, F. (2019). Eğitim alanında okuryazarlık üzerine yapılan lisansüstü tezlerin analizi, *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 116-145.
- Oruç, Ş. ve Ulusoy, K. (2008). Sosyal bilgiler alanında yapılan tez çalışmaları. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 121-132.
- Öztürk, C. (2015). *Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış*. Öztürk, C. (Ed.), Sosyal bilgiler öğretimi (s. 2-30) içinde, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Patton, M.Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (Çev: M. Bütün ve S.B. Demir). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Peerven, M. & Awan, A. S. (2017). Analysis of curriculum about political literacy as a dimension of citizenship education. *Bulletin of Education and Research*, 39(1), 187-202.
- Pohl, B. E. and Beaudry, C. (2015) Critical literacy in the social studies classroom: A case for the 21st century. *Journal of Family Strengths*, 15(2), 1-13.
- Sargül, H. (2020). Türkiye'de finansal okuryazarlık alanında yazılan lisansüstü tezlerin içerik analizi, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 10(1), 153-165. <https://doi.org/10.5961/jhes.2020.377>.
- Sharts-Hopko, N. C. (2002). Assessing rigor in qualitative research. *Journal of the Association of Nurses in Aids Care*, 13(4), 84-86. [https://doi.org/10.1016/S1055-3290\(06\)60374-9](https://doi.org/10.1016/S1055-3290(06)60374-9)
- Stordy, P. (2015) Taxonomy of literacies, *Journal of Documentation*, 71 (3), 456-476.
- Şahin, D., Calp, Ş., Bulut, P. ve Kuşdemir, Y. (2013). Sınıf öğretmenliği eğitimi bilim dalında yapılmış lisansüstü tezlerin çeşitli kriterlere göre incelenmesi. *Journal of World of Turks*, 5 (3), 187-205.
- Şahin, M., Gögebakan Yıldız, D. ve Duman, R. (2011). Türkiye'deki sosyal bilgiler eğitimi tezleri üzerine bir değerlendirme, *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 96-121.
- Şakiroğlu, Y. (2021). Görsel okuma/görsel sunu ve görsel okuryazarlık becerileriyle ilgili yapılan lisansüstü çalışmaların analizi. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 103-119. <https://doi.org/10.48066/kusob.935691>
- Şan, S. (2020). *Etkin vatandaş olma yolunda okuryazar olmak: Politik okuryazarlık ve hukuk okuryazarlığı*. Öztürk, C., İbrahimoglu, Z. ve Yıldırım, G. (Ed.), Kuramsal temeller ve güncel tartışmalar ışığında 21. yüzyılda vatandaşlık ve vatandaşlık eğitimi (s. 219-235) içinde, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Tarman, B., Acun, İ. ve Yüksel, Z. (2010). Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki tezlerin değerlendirilmesi, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(3), 725 -746.

- Tuncel, G. (2020). *Medya okuryazarlığı ve aktif vatandaşlık*. Öztürk, C., İbrahimoglu, Z. ve Yıldırım, G. (Ed.), Kuramsal temeller ve güncel tartışmalar ışığında 21. yüzyılda vatandaşlık ve vatandaşlık eğitimi (s. 219-235) içinde, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Türk Dil Kurumu. (2022). *Türk dil kurumu sözlükleri*. Erişim adresi: <http://tdk.gov.tr>
- Uzun, Y. ve Çelik, G. (2020). Akademisyenlerin okuryazarlık algısındaki değişimler, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(22), 1134-1156. <https://doi.org/10.26466/opus.646592>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EKLER

EK 1: Analiz Edilen Tezlerin Basım Yılına Göre Listesi

1. Tunç Şahin, C. (2008). *İlköğretim öğrencilerinin (4. ve 5. sınıf) sosyal bilgiler dersinde “metni anlamaya”, “yorumlamaya ve sorgulamaya” yönelik bilimsel okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak.
2. Gençtürk, E. (2009). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
3. Altun, A. (2010). *Medya okuryazarlığının sosyal bilgiler programlarıyla ilişkilendirilmesi ve öğretimi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
4. Akhan, N. E. S. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler öğrencilerinde ekonomi okuryazarlığının durumu ve geliştirilmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
5. Yiğit, E. Ö. (2011). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının teknoloji okuryazarlığı düzeylerinin ve teknoloji ile bütünleştirilmiş sosyal bilgiler öğretimine yönelik görüşlerinin belirlenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
6. Karatekin, K. (2011). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
7. Çelik, T. (2011). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çok kültürlü bakış açısı geliştirmelerinde medya okuryazarlığı dersinin rolüne ilişkin bir çalışma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
8. Tunç Şahin, C. (2013). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilimsel okuryazarlıklarının geliştirilmesi: ‘Bilim teknoloji sosyal değişme’ dersinin eylem araştırması ile tasarlanması* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
9. Çinelioğlu, G. (2013). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı dersine yönelik tutumlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
10. Keçe, M. (2013). *Sosyal bilgiler öğretiminde yararlanılan sınıf içi tarihi roman kullanım tekniklerinin öğrencilerin tarih okuryazarlığı düzeylerine etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

11. Oğuz, S. (2013). *Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler eğitimi çerçevesinde hukuk okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
12. Akşin, A. (2014). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknolojik pedagojik alan bilgisi (TPAB) yeterlilikleri: Amasya ili örneği* (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
13. Kurtulmuş, T. (2014). *Sosyal bilgiler eğitiminde medya okur-yazarlığı dersinin ortaokul öğrencilerine Etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
14. Cendek, M. E. (2015). *Öğrencilerde harita okuryazarlığının geliştirilmesine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
15. Işkın, P. (2015). *Öğretmen görüşlerine göre yeni medya okuryazarlığı programı* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
16. Sağlamgöncü, A. (2016). *Sosyal bilgiler dersi öğrenme ortamlarına görsel okumayı eklemek: Örnek bir uygulama* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
17. Faiz, M. (2016). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının siyaset okuryazarlık durumları* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
18. Kuzey, M. (2016). *Ortaokul öğrencilerinin harita ve yön okuryazarlığı üzerine bir inceleme* (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
19. Demir, A. (2017). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.
20. Göfner, B. (2017). *Sosyal bilgiler dersinde okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesine yönelik bir eylem araştırması* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
21. İrşi, E. (2017). *Ortaokul hukuk ve adalet dersi öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
22. Kara, H. (2017). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının hukuk okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
23. Yıldırım, Ş. (2017). *Türkçe ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin medya okuryazarlığı eğitimi ile ilgili becerileri ve görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
24. Tünkler, V. (2017). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tamamlayıcı ölçme-değerlendirme tekniklerine yönelik okuryazarlık düzeylerinin mikroöğretim aracılığıyla geliştirilmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
25. Azrak, Y. (2017). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ölçme-değerlendirme okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde.
26. Özel, A. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı algılarının incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.

27. Güney, B. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal medya kullanımlarının medya okuryazarlık düzeyinde farklı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa.
28. Dolanbay, H. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına yönelik medya okuryazarlığı eğitimi modeli* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
29. Kranda, S. (2018). *7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersindeki grafik okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
30. Demir, A. G. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının siyaset okuryazarlık durumları (İnönü üniversitesi örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
31. Çakır, A. (2019). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde yansıtıcı düşünme etkinliklerinin öğrencilerin tarihsel okuryazarlık başarılarına ve tutumlarına etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
32. Bilge, B. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin e-okuryazarlığa ilişkin tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
33. Yaman, C. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi (Niğde Ömer Halisdemir üniversitesi örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde.
34. Uyar, F. O. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre coğrafya okuryazarlığı ve öğretimi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
35. Boyraz, F. (2019). *Sosyal bilgiler dersinde haritada konumlandırma becerileri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.
36. Adalar, H. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen eğitiminde finansal okuryazarlık ve öğretimi: Bir model önerisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
37. Sarı, İ. (2019). *Sosyal bilgiler eğitiminde öğretmenlere uygulanan seminer ve öğrencilere yapılan etkinliklerin katkıları bakımından dijital vatandaşlık olgusu* (Yayımlanmamış doktora tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
38. Çiftçi, S. (2019). *Sosyal bilgiler dersinde etkinlik temelli öğretimin çevresel sorumlu vatandaşlık davranışlarına etkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Aksaray Üniversitesi, Aksaray.
39. Dündar, A. (2019). *Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi kapsamında yerel Okuryazarlıklarının incelenmesi (Çanakkale ili örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
40. Pala, Ş. M. (2019). *Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi bilim teknoloji ve toplum öğrenme alanına ilişkin akademik başarı ve becerilerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Erzincan.
41. Er, T. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde.

42. Tepe, U. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlığa ilişkin görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.
43. Çelikten, H. (2020). *Marmara finansal okuryazarlık programının geliştirilmesi ve ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin finansal okuryazarlık becerilerine etkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
44. Ayuldeş, M. (2020). *Sosyal bilgiler öğretiminde oryantiring uygulamalarının ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin akademik başarı ve harita okuryazarlık düzeylerine etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
45. Arıkan, İ. (2021). *Sosyal bilgiler dersinde bağlam temelli öğrenme yaklaşımının öğrencilerin akademik başarısına, finansal okuryazarlık becerilerine ve öğrenmenin kalıcılığına etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.
46. Erbudak, K. C. (2021). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilimsel okuryazarlık düzeyleri* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
47. Şan, S. (2021). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık eğitimi odaklı politik okuryazarlığının geliştirilmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Extended Abstract

Literacy skills should be given to students in the Social Studies lesson in order to be effective citizens and adapt to society. In order to provide students with literacy skills, Social Studies educators need to understand the new literacy and know the relationship with the Social Studies lesson. For a better understanding of literacy skills, postgraduate theses on this subject provide important scientific data. Graduate theses on literacy issues in Social Studies education should reveal the importance of literacy skills in Social Studies lesson, produce practices and models that will improve students' literacy skills in teaching-learning processes, and should be related to different types of literacy. The main purpose of this research is to examine the postgraduate theses on literacy in Social Studies education in detail in terms of various criteria.

In this study, which aims to examine the postgraduate theses on literacy in the field of Social Studies education in Türkiye, document analysis, one of the qualitative research methods, was used. All documents examined in the research were accessed from the Council of Higher Education (CoHE) Thesis Database. A total of 47 postgraduate thesis studies on literacy in Social Studies education between the years 2008-2021 were included in the research as documents. In the research, descriptive analysis approach was adopted in the analysis of the collected data. According to the results obtained from the research, the first thesis on literacy in Social Studies education was written in 2008. In the research conducted by Oğuz Haçat and Demir (2019), it was revealed that the first postgraduate thesis on literacy in the field of education in Türkiye was written in 1998. In this direction, considering that the first thesis in Social Studies education was written in 1990 (Şahin, Göğebakan Yıldız, & Duman, 2011), it can be said that literate became a research topic in the graduate thesis of Social Studies education at a later period.

In the research, it has been revealed that there has been an increase in the number of theses written on literacy in Social Studies education from 2010 to 2019. The theses written on literacy in Social Studies education were completed the most in 2019 with a rate of one fourth. It is thought that the inclusion of literacy skills in the 2018 Social Studies Curriculum has been effective in the increase in the number of theses on literacy in Social Studies graduate education in these years.

In the research, it was revealed that thesis was written in 26 different universities on literacy in Social Studies graduate education. Among these universities, the most thesis was done at Gazi University, and the second was at Marmara University. It can be said that the existence of master's and doctoral programs in Social Studies education and the presence of a large academic staff are effective in writing more theses in these universities.

Within the scope of the research, it was revealed that thesis was written on 19 different types of literacy in Social Studies education. Media literacy is the most studied type of literacy in theses. There are seven literacy skills that are expected to be acquired by the students in the 2018 Social Studies Curriculum. Media literacy, digital literacy, financial literacy and map literacy, which are the literacy types studied in Social Studies education in theses most, are among the skills in the 2018 Social Studies Curriculum. It can be said that the fact that it is included in the Social Studies Curriculum is effective in the high number of theses related to these literacy types. Based on the research findings, it is seen that the literacy skills in the research 2018 Social Studies Curriculum are not given the same importance. For example, there are few theses written on environmental literacy, legal literacy and political literacy.

In the research, it was revealed that about half of the theses about literacy in Social Studies education were aimed at determining the level of literacy. About a quarter of the theses are aimed at revealing the perceptions, views and attitudes of the participants about literacy. However, in order to provide students with literacy skills in the teaching-learning processes, it is necessary to carry out research based on practice. In this context, it is important to conducted action research to develop effective literacy practice.

The most quantitative research method was adopted by the researchers in the theses related to literacy in Social Studies education. In the theses on literacy in which the quantitative research method was adopted, the survey model was used the most. It is a remarkable result that the research design is not specified in some theses in which mixed and qualitative research methods are adopted in the research.

In the research, it has been revealed that easily accessible sampling method the most is used as the sampling methods in theses. In most of the theses, no information was given about how the working group was determined. The most commonly used data collection tool in the theses on literacy in Social Studies education is the scale. After the scale, data was collected mostly through interviews.

Quantitative data analysis methods were mostly used in the theses on literacy in the field of Social Studies education. Among the quantitative data analysis methods in the theses, t-test, anova and descriptive statistics were used the most, respectively. Content analysis is the most widely used data analysis method in theses using qualitative data analysis.

